

Nr 403

Av herr **Bergh, Ragnar**, och herr **Sveningsson**, *angående vissa av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag under åttonde huvudtiteln.*

(Lika lydande med motion nr 467 i Andra kammaren)

Under åttonde huvudtiteln har föreslagits vissa anslag som vi inte kan acceptera. Ehuru en del av dessa anslagsäskanden kan synas angelägna, kan vi av principiella och statsfinansiella skäl inte godta dem, varför vi under åttonde huvudtiteln föreslår följande anslagsjusteringar.

69. Bidrag till studiecirkelverksamhet

I årets statsverksproposition föreslås, att riksdagen under denna punkt för budgetåret 1961/62 skall anvisa ett förslagsanslag av 13 500 000 kronor. Jämfört med föregående år innebär detta en ökning med 2 500 000 kronor. Denna ökning föranledes av det kraftigt ökade antalet studiecirklar.

Enligt kungörelse nr 508/1947 utgår statsbidrag till studiecirkelverksamhet enligt följande grunder, nämligen till allmän studiecirkel med högst hälften av kostnaden för handledararvode och studiemateriel, dock med högst 7 kronor och 50 öre för studietimme, och för ungdomscirkel med högst tre fjärdedelar av kostnaden för handledararvode och studiemateriel, dock med högst 11 kronor för studietimme. Alltsedan budgetåret 1952/53 har statsbidraget dessutom varit begränsat till sammanlagt högst 300 kronor för studiecirkel och budgetår. Som villkor för statsbidrag gäller — om skolöverstyrelsen ej medger undantag — att studietiden skall utgöra minst 20 studietimmar, fördelade på minst 10 sammankomster, och att antalet deltagare i varje sammankomst skall utgöra minst 5.

I proposition nr 41/1959 anförde ecklesiastikministern följande:

Jag vill då kraftigt understryka, att jag anser studiecirkelverksamheten vara av utomordentligt stort värde för kulturlivets och bildningsarbetets fortsatta utveckling. Jag är därför ej beredd att förorda åtgärder, som skulle bli till allvarligt men för eller äventyra denna verksamhetsform eller som skulle mera påtagligt minska statsbidragets stimulansvärde. Med hänsyn härtill har jag efter prövning av olika tänkbara utvägar funnit den önskvärda begränsningen av statsverkets kostnader för studiecirkelverksamheten i första hand höra nås genom en viss generell minskning av den andel, varmed staten bidrager till kostnaderna för varje studiecirkel. Denna metod inne-

bär sålunda en omfördelning av kostnaderna för hithörande ändamål mellan staten och cirkeldeltagarna och förutsätter därför naturligtvis ökade insatser från de enskilda deltagarnas sida. I betraktande av bland annat de för den enskilde relativt blygsamma kostnadsförskjutningar, varom här är fråga, anser jag en sådan kostnadsbegränsande åtgärd i nuvarande läge böra kunna accepteras. — — — Jag föreslår sålunda, att de inledningsvis refererade statsbidragsbestämmelserna ändras så, att bidrag får utgå för allmän studiecirkel med högst 40 procent av kostnaderna för handledararvode och studiemateriel, dock med högst 6 kronor för studietimme, samt för ungdomscirkel med högst 60 procent av kostnaderna för handledararvode och studiemateriel, dock med högst 9 kronor för studietimme.

De av ecklesiastikministern framförda synpunkterna synes oss väl motiverade. Studiecirkelverksamheten har utvecklats mycket kraftigt under senare tid. Detta beror bland annat på det ökade behovet av information och orientering samtidigt som bildningsintresset växer. Enligt skolöverstyrelsens beräkningar har studiecirkelverksamheten under de senaste 10 åren tredubblats och omfattar för närvarande mellan 75 000 och 80 000 studiecirkel. Skolöverstyrelsen anser att studiecirkelverksamheten kommer att öka med 6—10 procent årligen. Även om denna utveckling till vissa delar måste anses tillfredsställande bör ecklesiastikministerns synpunkter beaktas. Dock anser vi att anslaget till ungdomscirkelarna inte bör göras till föremål för någon nedskärning med tanke på ungdomens begränsade tillgång på medel. Däremot får vi föreslå att antalet deltagare i studiecirkelarna höjes från lägst 5 för att en studiecirkel skall kunna bildas och fortlöpande sammanträda till lägst 7.

Av någon anledning har hittills gjorda prognoser om cirkelverksamhetens förväntade ökning inte hållit. Under senare år har de av riksdagen beslutade anslagen kraftigt överskridits. Anslaget överskreds föregående år med omkring 20 procent. För att undvika sådana anslagsöverskridanden och för att erhålla bättre överensstämmelse mellan anslagsförbrukningen och riksdagens beslut föreslår vi att anslaget överförs från förslagsanslag till otecknat anslag.

Den kraftiga expansionen av studiecirkelverksamheten har medfört att den kontroll över medlens användning som utövas av studierektorerna inte kunnat upprätthållas i samma utsträckning som tidigare. Det är emellertid en väsentlig angelägenhet att medel som riksdagen anvisar till studieförbunden inte användes till andra ändamål än dem som anvisats i författningarna. Vi föreslår därför att 1960 års folkbildningsutredning skyndsamt måtte verkställa särskild utredning om hur kontrollen skall utövas över de bidrag som ställts till den fria folkbildningens förfogande.

I anledning härav föreslår vi att förevarande anslag uppföres med ett anslag av 11 000 000 kronor.

72. Utbildning av ungdomsledare

Alltsedan budgetåret 1957/58 utgår ur anslaget bidrag till utbildning av ungdomsledare inom de politiska ungdomsorganisationerna. Av principiella skäl måste vi bestämt motsätta oss detta. Vår uppfattning om de demokratiska partiernas fria ställning låter sig inte förenas med principen att de politiska organisationerna skall stödjas med statsmedel. Om dessutom dessa medels förbrukning motiveras med behovet av ideellt arbete bland ungdomen kan vi svårligen förstå det berättigade i att politiska organisationer skall kunna tillgodogöra sig dessa medel för sina ändamål. Det bör nämligen påpekas att det inte är möjligt att uppspalta verksamheten inom en politisk organisation i politiska och icke-politiska verksamhetsfält och målsättningar.

I anledning härav föreslår vi att förevarande anslag uppföres med ett 140 000 kronor lägre belopp än vad departementschefen äskat.

74. Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Hänvisande till vad vi ovan under punkt 72 Utbildning av ungdomsledare anfört föreslår vi att anslaget under förevarande punkt uppföres med ett 82 000 kronor lägre belopp än vad departementschefen äskat.

116. Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m.

Sedan några år ingår i detta bidrag ett s. k. kompensationsbelopp, som utgör ersättning till kommunerna för ett antal olika bidrag, som numera avlösts. Den del som avser det avlösta bidraget till fria läroböcker utgör den största delen av kompensationsbeloppet. Vi anser inte att det bör åligga staten att bära kostnaderna för dessa läroböcker. Vi anser det vara rimligt att föräldrarna skall bekosta de böcker deras barn använder, inte minst med tanke på att böcker är konsumtionsartiklar, vilka förbrukas fort, om de inte behandlas med varsamhet. Därför föreslår vi att statsbidraget borttages, samtidigt som den kommunerna ålagda skyldigheten att tillhandahålla fri undervisningsmateriel upphäves.

Om det enligt bidragsreglerna utgående s. k. kompensationsbeloppet reduceras med den andel därav som avser det avlösta bidraget till fria läroböcker återstår ett så ringa kompensationsbelopp att det torde sakna betydelse för de enskilda kommunerna. Trots detta utgör summan därav ett för staten icke obetydligt belopp, varför vi föreslår att kompensationen i sin helhet skall upphöra. Samtidigt vinnes genom detta förfaringsätt en viss förenkling av bidragsreglerna.

Enligt detta förslag kommer uppskattningsvis en besparing under budgetåret 1961/62 att uppgå till 19 000 000 kronor.

I anledning härav föreslår vi att förevarande anslag uppföres med ett 19 000 000 kronor lägre belopp än vad departementschefen äskat.

166. Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

172. Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor

De statliga bidragsbestämmelserna vad gäller bidragen till kommunerna inom skolväsendet har utformats så, att bidragsunderlaget bestäms enligt ett s. k. enhetsprissystem. Det sålunda uppkomna enhetspriset, som skall ligga till grund för det statliga bidragets storlek, har av många kommuner kommit att uppfattas såsom den normala kostnaden vid byggande av skollokaler. Det visar sig emellertid att enhetspriset är för högt satt, då vissa kommuner byggt skollokaler för kostnader som väsentligt understiger enhetspriset. Detta har uppmärksammats av 1958 års besparingskommitté, som med anledning av de stora kostnaderna för statsverket på detta område bland annat yttrat:

Nuvarande bestämmelser om byggnadsbidrag till det allmänna skolväsendet och till bland annat yrkesskoleväsendet bör omprövas. Därvid bör beaktas om icke de numera inträdda förändringarna på det skolekonomiska området bör föranleda en undersökning av de genomsnittliga byggnadskostnaderna för rationellt uppförda skolbyggnader i dagens läge och en därav eventuellt föranledd justering av grundbeloppet.

Hittills har besparingsutredningens synpunkter inte beaktats av Kungl. Maj:t. Vi anser emellertid att kostnaderna bör minskas och att detta kan ske genom en ökning av de provisoriska skollokalerna på de permanentas bekostnad. Denna effekt uppnås bland annat genom att enhetspriset sänkes, vilket skulle inverka återhållande på byggnadskostnaderna. Vi anser att ett enhetspris för de permanenta lokalerna om 750 kr./m² nettogolvyta, räknat i prisläget den 1 januari 1956, i stället för nu gällande 900 kr. vore lämpligt.

Anslagsbehovet kommer under denna punkt därigenom med samma beräknade omfattning av byggnadsverksamheten som budgetåret 1961/62 att minskas med ca 16 milj. kr. per år. Besparingen 1961/62 kan på grund av bidragsreglernas utformning beräknas till 7 milj. kr.

I anledning härav föreslår vi att anslaget uppföres med ett 7 milj. kronor lägre belopp än vad departementschefen äskat, varav 5 milj. kronor beräknas avse byggnader inom det allmänna skolväsendet och 2 milj. kronor beräknas avse byggnader inom yrkesskolväsendet. För budgetåret 1962/63 kan besparingen beräknas bli drygt 16 milj. kronor.

322. Studiebidrag och stipendier

Av principiella skäl kan vi inte acceptera det allmänna studiebidraget, eftersom detta enligt vår uppfattning är att betrakta som en ren studielön.

Vi anser i stället att den hjälp som nu utgår som studiebidrag bör komma de bidragsberättigade eleverna och deras föräldrar till del i form av reformer på beskattningens område. Det bör även påpekas att administrationen av dessa bidrag blivit betungande. Det allmänna studiebidraget bör därför upphöra den 1 juli 1961.

I anledning av ecklesiastikministerns äskande på detta anslag budgetåret 1960/61 anförde studiehjälsnämnden vad avser särskilda studiebidrag att med hänsyn till inkomstutvecklingen och värdeförändringen bidraget för dylika resor mellan bostadsorten och skolorten borde justeras. Nämnden föreslog sålunda att det särskilda studiebidrag som utgår med det belopp (med viss maximering) varmed resekostnaden för månad överstiger 10 kronor dock först när den uppgår till minst 12 kronor ändras till 13 resp. 15 kronor per månad. Vi ansluter oss även i år till nämndens mening. Med detta förslag uppkom enligt studiehjälsnämndens beräkningar en besparing på omkring 2 000 000 kronor.

I anledning härav föreslår vi att anslaget under förevarande punkt uppföres med ett 25 000 000 kronor lägre belopp än vad departementschefen äskat.

327. Bidrag till anordnande av skolmåltider

Genom utformningen av detta statsbidrags bestämmelser kommer många av landets kommuner inte i åtnjutande av det, medan det för många andra kommuner har en mycket ringa betydelse.

Det synes oss rimligt att denna kommunala angelägenhet bör behandlas av kommunerna själva. Vi anser emellertid att det vore av stort värde för kommunerna om de i stället för statsbidraget toge ut en avgift av de elever som deltar i skolmåltiderna. Denna avgift borde då i regel beräknas så att den motsvarade kommunens självkostnad för måltiden. För att inte denna kostnadsökning skall drabba familjer med flera barn och/eller med svag ekonomi bör kommunerna — om skäl därtill föreligger — nedsätta avgiften eller eventuellt medge befrielse från denna.

Detta statsbidrag utbetalas i efterskott, vilket innebär att ett borttagande därav inte slår igenom förrän budgetåret 1962/63 utom vad avser förskottsutbetalningarna. Dessa kan för budgetåret 1961/62 beräknas uppgå till 4 900 000 kronor.

I anledning härav föreslår vi att det av departementschefen äskade anslaget uppföres med ett 4 900 000 kronor lägre belopp, samtidigt som vi föreslår att intet statsbidrag skall utgå till anordnande av skolmåltider fr. o. m. redovisningsåret 1961/62.

Under återopande av vad som anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av nedanstående punkter under åttonde huvudtiteln måtte

Punkten 69

a) besluta att till allmän studiecirkel bidrag skall utgå med högst 40 procent av kostnader för handledararvode och studiemateriel, dock med högst 6 kronor för studietimme,

b) besluta att antalet deltagare vid varje sammankomst skall utgöra minst 7,

c) besluta att bidrag skall utgå i mån av tillgång på medel,

d) till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 11 000 000 kronor samt

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att 1960 års folkbildningsutredning snarast måtte verkställa utredning om hur kontroll skall utövas över de statliga bidrag som ställes till den fria folkbildningens förfogande;

Punkten 72

a) besluta att statsbidrag icke skall utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer,

b) till *Utbildning av ungdomsledare* för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 360 000 kronor;

Punkten 74

a) besluta att statsbidrag inte skall utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer,

b) till *Bidrag till instruktörsverksamhet* inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 689 000 kronor;

Punkten 116

a) besluta att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skall vara obligatoriskt för skoldistriktet,

b) besluta att fr.o.m. läsåret 1961/62 vid beräkning av det i anslaget till *Folkskolor m.m.: Bidrag till driften av folkskolor m.m.* ingående lärarlönebidraget hänsyn inte skall tagas till avlösta bidrag och avdragsbeloppet sålunda fastställas till i hyresgrupp 1 960 kronor, i hyresgrupp 2 1 200 kronor, i hyresgrupp 3 1 380 kronor, i hyresgrupp 4 1 620 kronor och i hyresgrupp 5 1 850 kronor per statsbidragsberättigande lärartjänst,

c) till *Folkskolor m.m.: Bidrag till driften av folkskolor*

m.m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor;

Punkten 166

a) besluta att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokaler per kvadratmeter nettogolvvyta, nu utgörande 900 kronor, skall vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan fattas av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1961,

b) till *Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet* för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 79 000 000 kronor;

Punkten 172

a) besluta att bidragsunderlagets grundbelopp i de permanenta skollokaler per kvadratmeter nettogolvvyta, nu utgörande 900 kronor, skall vara 750 kronor för byggnadsföretag, beträffande vilket beslut i bidragsfrågan fattas av statlig myndighet efter utgången av juni månad 1961,

b) till *Bidrag till byggnadsarbete m.m. vid yrkesskolor* för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 45 700 000 kronor;

Punkten 327

a) besluta att statsbidrag till skolmåltidsverksamhet, som anordnas efter den 1 juli 1961, ej längre skall utgå,

b) till *Bidrag till anordnande av skolmåltider* anvisa ett förslagsanslag av 14 800 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1961

Ragn. Bergh

Ragnar Sveningsson